

PRZEGLĄD CZASOPISM ZAGRANICZNYCH

„Agrar- und Umweltrecht“

D. Meyer-Ravenstein, *Die Obliegenheit des Landwirtes zur Kontrolle seiner Felder und zur Nachanmeldung von Wildschäden (Obowiązek kontrolowania przez rolnika jego pól i zgłoszenia szkód spowodowanych przez zwierzęta w stanie wolnym)*, AUR 2011, nr 1, s. 8-10.

Artykuł w istocie jest glosą do wyroku Trybunału Federalnego (Bundesgerichtshof) z 15 kwietnia 2010 r., sygn. akt III ZR 216/09. Wyrok ten zapadł w sprawie o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną w uprawie kukurydzy przez dziki. Zgodnie z niemiec-

kim prawem łowieckim, prawo do odszkodowania za szkody wyrządzone przez zwierzęta w stanie wolnym lub polowaniem wygasa z upływem tygodnia od dnia, w którym uprawniony dowiedział się o szkodzie lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się o niej dowiedzieć. BGH wypowiedział się w konkretnej sprawie odnośnie do dwóch zagadnień: 1) jak często rolnik powinien kontrolować stan swoich upraw w celu wykrycia ewentualnych szkód, 2) czy powinien zgłaszać dalsze szkody powstałe pomiędzy zgłoszeniem pierwszej szkody a przeprowadzeniem oględzin miejsca zdarzenia przez właściwy organ? W rozpatrywanej sprawie wysokość szkody znacznie wzrosła, ponieważ dziki w miejscu pierwotnej szkody, po jej zgłoszeniu, nadal zerowały. BGH zajął stanowisko, że niemożliwe jest ogólne określenie odstępów czasu, w których rolnik powinien swoje pola kontrolować w celu stwierdzenia, czy zwierzęta w stanie wolnym nie powodują szkód. Poza tym, zgłoszenie szkody może – w ocenie BGH – wyjątkowo obejmować także przyszłe szkody, które powstaną w miejscu szkody pierwotnej już po jej zgłoszeniu. Z drugim stanowiskiem BGH nie zgadza się jednak Autor artykułu, wskazując, że taka wykładnia nie uwzględnia między innymi interesu podmiotu odpowiedzialnego za szkodę, który powinien zostać poinformowany o tym, iż środki przedsięwzięte przez niego po zgłoszeniu pierwotnej szkody nie przynoszą zamierzonego skutku.

Roland Norer, *Konsequenzen der Aufhebung der personenbezogenen Veröffentlichungen von EU – Agrarbeihilfen – Empfängern: ein Pyrrhussieg für den Datenschutz (Skutki uchylecia publikacji o płatnościach UE w sferze rolnictwa dla konkretnych beneficjentów: pozorne zwycięstwo ochrony danych osobowych)*, AUR 2011, nr 2, s. 45-48.

Autor przedstawił konsekwencje orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) z 9 listopada 2010 r., w którym Trybunał stwierdził, że opublikowanie danych osobowych beneficjentów subwencji UE w zakresie rolnictwa jest niedopuszczalne na gruncie prawa unijnego. Wobec takiego rozstrzygnięcia, wydano nakaz zaprzestania publikacji tych danych aż do chwili wydania nowego aktu prawnego. Roland Norer szczegółowo opisuje stan faktyczny sprawy oraz przebieg postępowania przed ETS. Autor ostatecznie stwierdza, że publikacja danych osobowych osób fizycznych – co do zasady – jest dopuszczalna, chyba że dotyczy beneficjentów znacznych środków. Dane osobowe pozostałych osób fizycznych będących beneficjentami mogą być publikowane tylko w sposób zbiorczy i anonimowy.

Friedrich Erlbacher, Gregor von Rintelen, *Neuste Rechtsprechung der Europäischen Gerichte in den Bereichen Landwirtschaft, Fischerei, Tiergesundheit und Pflanzenschutz (2. Halbjahr 2010)*, (Najnowsze orzecznictwo Sądów Europejskich z zakresu rolnictwa, rybołówstwa, zdrowia zwierząt i ochrony roślin (drugie półrocze 2010 r.)), AUR 2011, nr 3, s. 95-97.

Autorzy przedstawiają najważniejsze orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i sądu I instancji z zakresu rolnictwa, rybołówstwa, zdrowia zwierząt i ochrony roślin. Orzeczenia te dotyczą przede wszystkim kwestii zakazu dyskryminacji

oraz ochrony danych osobowych w kontekście obowiązku publikacji danych osobowych beneficjentów płatności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. W dalszej kolejności przytoczono orzeczenia dotyczące zagadnienia ustalania wielkości użytkowanej nieruchomości rolnej, zarówno w odniesieniu do płatności bezpośrednich, jak i co do ochrony oznaczeń geograficznych. Jednym z ważniejszych w tym zakresie jest wyrok ETS z 30 września 2010 r. w sprawie unormowania węgierskiego o szczególnych formach wsparcia rynku cukru. ETS uznał za niedopuszczalne ograniczenie wypłacania pomocy bezpośredniej tylko rolnikom, którzy wytworzone buraki cukrowe sprzedają cukrowniom bezpośrednio lub za pośrednictwem grupy producentów rolnych.

Gregor Heine, *„Natura 2000” und Verträglichkeitsprüfung im Lichte der aktuellen Rechtsprechung („Natura 2000” i badanie dopuszczalności działań w świetle obecnego orzecznictwa)*, AUR 2011, nr 4, s. 133-147.

Gregor Heine poświęcił swe rozważania zagadnieniom związanym z dyrektywami o ochronie dzikich ptaków i tzw. dyrektywie siedliskowej. Wybór tematu Autor uzasadnił znacznymi trudnościami w stosowaniu tych dyrektyw w praktyce. W szczególności dotyczy to sytuacji, gdy zachodzi konieczność zbadania dopuszczalności realizacji przedsięwzięcia na terenie objętym programem „Natura 2000”. Powszechnie są bowiem wśród rolników wątpliwości, czy na obszarach objętych programem „Natura 2000” dopuszczalne jest stosowanie środków ochrony roślin lub obornika jak nawozu.

Wstęp do artykułu zawiera rys historyczny unormowań w przedmiocie ochrony siedlisk i dzikich ptaków. Następnie Autor dokonał analizy implementacji wspomnianych dyrektyw na gruncie prawa niemieckiego, zwłaszcza w powiązaniu z reformą niemieckiej ustawy zasadniczej. Gregor Heine omówił również poszczególne zagadnienia merytoryczne związane z implementacją obu dyrektyw, akcentując zwłaszcza problematykę zastosowania wyjątków od przestrzegania warunków korzystania z obszarów „Natura 2000”.

M. Köhne, *Aufhebung der Pflichtmitgliedschaft in Jagdgenossenschaften? Auswirkungen auf die Betroffenen und den Rechtsfrieden (Uchylenie obowiązku członkostwa w kółkach łowieckich? Skutki dla zainteresowanych i ich wzajemnych relacji)*, AUR 2011, nr 7, s. 257-260.

Punktem wyjścia rozważań jest orzeczenie Trybunału Praw Człowieka z 20 stycznia 2011 r., w którym nie uwzględniono skargi o uznanie obligatoryjnego członkostwa właścicieli nieruchomości w kółkach łowieckich za naruszenie praw człowieka. Sprawa jednak będzie w przyszłości rozpoznawana przez rozszerzony skład Trybunału. W artykule zostały zaprezentowane możliwe scenariusze rozwoju sytuacji oraz ich skutki prawne i gospodarcze dla dotychczasowych obligatoryjnych członków kół łowieckich, tj. dla właścicieli nieruchomości, dla korzystających z tych nieruchomości

oraz dla samych myśliwych. Autor skoncentrował się przy tym na rozwinięciu scenariusza, zgodnie z którym polowania byłyby dopuszczalne tylko na nieruchomościach wchodzących w skład obszaru koła łowieckiego. M. Köhne ponadto wyraźnie wskazał, że w jego ocenie zmiana dotychczasowych przepisów o członkostwie w kołach łowieckich doprowadzi – obok negatywnych skutków między innymi dla różnorodności biologicznej – także do zaostrzenia konfliktów pomiędzy dotychczasowymi członkami kół.

Gernot Sydow, *Das Branntweinmonopol als Problem des europäischen Beihilferechts – ökologisch gekoppelte Direktzahlungen statt Agrarsubventionen? (Monopol na produkcję alkoholów destylowanych jako problem europejskiego prawa pomocy publicznej – płatności bezpośrednio uzasadnione ekologicznie zamiast subwencji rolnych)*, AUR 2011, nr 8, s. 297-300.

Na wstępie artykułu Autor zawarł objaśnienie instytucji monopolu na wyrób alkoholów destylowanych w Niemczech. Monopol ten został ustanowiony w 1918 r. i służy zabezpieczeniu produkcji alkoholów destylowanych w małych gorzelniach oraz (jako produkcji ubocznej) w gospodarstwach rolnych. Destylat alkoholowy wytwarzany w takich warunkach jest skupowany przez podmioty publiczne po cenach wyższych niż rynkowe. Monopol na wyrób alkoholów destylowanych zostanie zniesiony w 2017 r. W związku z tym zachodzi konieczność określenia, na jakiej podstawie prawnej można zapewnić wytwarzanie destylatów alkoholowych przez dotychczasowych producentów.

Gernot Sydow rozważa, czy możliwe byłoby zapewnienie producentom dodatkowych środków z funduszy Wspólnej Polityki Rolnej UE. W jego ocenie, taka możliwość istnieje, jeżeli wykaże się, iż przetrwanie niemieckiego ekstensywnego ogrodnictwa jest możliwe tylko w razie umożliwienia przetworzenia jego płodów na alkohol destylowany. Autor jednak zastrzega, że artykuł nie zawiera oceny dopuszczalności proponowanego rozwiązania na gruncie postanowień WTO.

Martin Moog, *Wild – Schadenersatz oder Wildschaden – Ersatz? Wie weit geht der Anspruch auf Wildschadenersatz? (Odpowiedzialność odszkodowawcza za zwierzęta w stanie wolnym czy za szkody spowodowane przez zwierzęta w stanie wolnym? Jak daleko sięga roszczenie o odszkodowanie za szkody „zwierzęce“)*, AUR 2011, nr 8, s. 300-302.

Przedmiotem artykułu jest zagadnienie określenia przedmiotu i zakresu restytucji szkód wyrządzonych w uprawach leśnych przez zwierzęta w stanie wolnym. Jak wskazał Martin Moog, zagadnienie to jest w praktyce doniosłe, albowiem w tej sprawie wątpliwości budzi zarówno stan prawny (w związku z rozbieżnymi wykładniami niemieckiego prawa łowieckiego), jak i sama metodyka ustalania wielkości szkód przez biegłych, która uniemożliwia uzyskiwanie porównywalnych wyników. Autor

artykułu ogranicza się jednak tylko do wykładni niemieckiego prawa łowieckiego, pozostawiając kwestię metodyki ustalania konkretnej szkody poza zakresem rozważań.

W ocenie Martina Mooga, odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta w stanie wolnym obciąża członków koła łowieckiego tylko w takim zakresie, w jakim przedmiotem szkody są uprawy, z których uzyskane plody mają w przyszłości stanowić źródło dochodu poszkodowanego. Odmienna wykładnia stanowiłaby nadmierne obciążenie właścicieli nieruchomości, którzy – zgodnie z niemieckim prawem – są obligatoryjnie członkami właściwego miejscowo koła łowieckiego.

Friedrich von Massow, *„Stresstest“ für das Reviersystem (Próba systemu łowisk)*, AUR 2011, nr 9, s. 337-348.

Artykuł dotyczy problematyki obowiązkowego członkostwa w kołach łowieckich i zasady włączania wszystkich obszarów w łowiska na gruncie prawa niemieckiego. Friedrich von Massow przedstawił tę problematykę na tle orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strassburgu z 20 stycznia 2011 r. Trybunał rozpoznał skargę obywatela Niemiec, który domagał się zezwolenia na złożenie swojego członkostwa w kole łowieckim.

Należy zaznaczyć, że prawo niemieckie wyróżnia się specyficzną konstrukcją prawną, zgodnie z którą nierozdzielnie z prawem własności nieruchomości związane jest prawo do udziału w zyskach z polowania na nim (*Jagdrecht*) i prawo głosu w kole łowieckim, do którego – co do zasady – właściciel nieruchomości musi należeć. W prawie niemieckim występuje przy tym jednocześnie prawo do polowania (*Jagdausübungsrecht*), które nie jest powiązane z *Jagdrecht*. Na zakończenie Autor stwierdza, że silniejsze argumenty przemawiają za oddaleniem apelacji przez rozszerzony skład Trybunału.

Nicola Ekhtiari, *Ist die Natur „höhere Gewaltoder“ zumindest ein „nicht zu vertretender Umstand“? Was schuldet ein Landwirt, wenn er aus der Ernte verkauft“? (Czy natura jest „siłą wyższą“ lub co najmniej „niemożnością wykonania zobowiązania“? Jakie są zobowiązania rolnika, kiedy sprzedaje plody ze swoich zbiorów?)*, AUR 2011, nr 9, s. 348-352.

Na wstępie Autorka podkreśla, że jej wywody nawiązują przede wszystkim do uzasadnienia wyroku wydanego przez Landgericht (odpowiednik sądu okręgowego w Polsce) we Frankfurcie nad Odrą z 18 lutego 2010 r. W przedmiotowej sprawie polska spółka zobowiązała się sprzedać niemieckiemu kontrahentowi 1000 ton rzepaku. Faktycznie spółka sprzedała jednak tylko 568 ton rzepaku, argumentując, że pozostała część zbiorów uległa zniszczeniu na skutek niskich temperatur i gradu na przełomie kwietnia i maja. Wobec powyższego, nabywca rzepaku potrącił od uiszczony przez niego ceny koszty nabycia od innych producentów rolnych ilości rzepaku odpowiadającej wysokości zniszczonych zbiorów.

Na podstawie uzasadnienia wyroku BGH z 22 kwietnia 2004 r. (ZR 108/03), Nicola Ekhtiari wskazuje, że „siła wyższa” jest zdarzeniem zewnętrznym, którego przy zachowaniu należytej staranności nie było można przewidzieć i podjąć odpowiednich przeciwdziałań. W wypadku rolnictwa mogą to być wyjątkowe zdarzenia klimatyczne, np. pojawiające się w odstępach około stuletnich lub dłuższych. Rolnik może tylko wtedy zwolnić się z obowiązku świadczenia, gdy przedmiot świadczenia (w omawianej sprawie – rzeczy oznaczone co do gatunku) przestałyby istnieć gdziekolwiek.

Michael Winkelmüller, Alexander Schink, *Die neue Pflanzenschutz – Gesetzgebung 2011 – Zulassungsverfahren für Parallelimporte, Reimporte und Generika (Nowe ustawodawstwo w sprawie ochrony roślin z 2011 r. – postępowanie w sprawie zezwoleń na importy równoległe, reimporty i generiki)*, AUR 2011, nr 10, s. 381-385.

Artykuł jest poświęcony analizie stanu prawnego po wejściu w życie 13 czerwca 2011 r. rozporządzenia UE nr 1107/2009 o ochronie roślin. Wskazane rozporządzenie zastępuje wcześniej obowiązującą dyrektywę UE, na podstawie której obowiązywała w RFN ustawa o ochronie roślin (*Pflanzenschutzgesetz*). Wymienione rozporządzenie reguluje również postępowanie w sprawie zezwoleń dotyczących środków ochrony roślin. Dalszą nowością jest stworzenie pełnego unormowania kwestii importów równoległych. Artykuł zawiera szczegółową analizę postępowania w sprawie poszczególnych przewidzianych rozporządzeniem zezwoleń. Nadto omówiono kwestię dostosowania niemieckich aktów prawnych do nowego stanu prawnego.

MICHAŁ MARCINKOWSKI

„Diritto e Giurisprudenza Agraria, Alimentare e dell’Ambiente”

Alessandro Venturi, *L’acqua potabile per il consumo umano: elemento di preparazione ed ingrediente di alimenti e bevande. Le acque minerali (Parte I – Le acque potabili)*, (Woda pitna przeznaczona do konsumpcji przez człowieka: element przygotowania, część składowa żywności i napojów (Część I – Wody mineralne), DGAA 2011, nr 9, s. 519- 527.

Artykuł porusza problematykę jakości wód pitnych, związane z nimi procesy oceny i zarządzania ryzykiem w kontekście możliwych odstępstw od wymogów określonych przez ustawodawcę. Woda i żywność spożywane przez człowieka są „dobrami pierwszej potrzeby”. Woda jest nawet „synonimem życia”, prawem podstawowym człowieka, dlatego jej jakość wymaga szczególnej ochrony. Problem braku wód natu-

ralnych spełniających wymogi chemiczne i bakteriologiczne w stopniu pozwalającym na wprowadzanie ich do obrotu jako wody pitnej bez dodatkowych zabiegów uzdatniania, powoduje, że konieczne jest podejmowanie działań służących eliminowaniu z ich składu substancji zanieczyszczających. Z tych względów ustawodawca unijny przewiduje wiele odstępstw oraz okresy przejściowe.

Ocena ryzyka, zarządzanie ryzykiem oraz informowanie o ryzyku należeć powinno do podmiotów odpowiedzialnych politycznie; zatem zadania te nie powinny być powierzane „technicznej”, lecz wykwalifikowanej obsłudze wspomnianych procesów. Dyrektywa nr 98/83/CE dotyczy zarządzania ryzykiem w systemie globalnym i rozciąga je na cały łańcuch produkcji, z dystrybucją włącznie. Zdaniem Autora, dyrektywa w zakresie odstępstw nie przyczynia się do zminimalizowania bądź wykluczenia ryzyka zanieczyszczenia wód przeznaczonych do konsumpcji, a nawet pozostawia niepewność naukową, co stwarza niebezpieczeństwo przekroczenia granic ustanowionych normatywnie.

Giuseppe Bivona, *La nuova disciplina degli additivi alimentari nella legislazione dell'Unione europea (Nowa regulacja prawna dodatków do żywności w prawodawstwie Unii Europejskiej)*, DGAA 2011, nr 9, s. 528-537.

Przedmiotem artykułu jest prawna regulacja dodatków do żywności w prawie unijnym. Chodzi o rozporządzenia nr 1333/2008, nr 1334/2008 i nr 1331/2008. Autor dokonuje syntetycznej prezentacji jeszcze ciągle „nowych” aktów prawnych. Problematyka stosowania dodatków do żywności budzi kontrowersje w kontekście bezpieczeństwa żywności. Dodawanie do żywności rozmaitych substancji jest procesem natury technicznej, występującym w procesie przetwarzania produktów rolnych.

Prawna regulacja stosowania dodatków do żywności przewiduje zakaz ich stosowania bez uprzedniej „autoryzacji” Komisji w zakresie spełniania przez nie wymogów dla tego rodzaju substancji. Takie rozwiązanie wypełnia dotychczasową lukę w zakresie uregulowań dodatków do żywności. Ponadto wspomniane rozporządzenia określają zasady generalne i warunki, którym wykorzystanie dodatków do żywności winno odpowiadać.

Angelo Pavesi, *L'acqua potabile per il consumo umano: elemento di preparazione ed ingrediente di alimenti e bevande. Le acque minerali (Woda pitna przeznaczona do konsumpcji przez człowieka: element przygotowania, składnik żywności oraz napojów. Wody mineralne)*, DGAA 2011, nr 10, s. 595-609.

Prawna regulacja zagadnienia wody pitnej służącej do przygotowywania żywności oraz jako składnika w produkcji żywności oraz napojów określona została na kilku szczeblach: po pierwsze – Światowej Organizacji Handlu, po drugie – Unii

Europejskiej, po trzecie – państw i regionów. Szczególną rolę odgrywa w tej materii *Codex alimentarius*, zaś kluczowym aktem prawnym jest rozporządzenie nr 178/2002, jak również tzw. pakiet higieniczny. Regulacje te wyznaczają i determinują związek pomiędzy jakością wody wykorzystywanej do produkcji żywności i bezpieczeństwem żywności.

Woda w rolnictwie stanowi nieodzowny czynnik produkcji. Właściwie rolnictwo jest uzależnione od możliwości korzystania z wody, przez co staje się jednym z „uczestników” procesu zarządzania zasobami wodnymi. We Włoszech sektor rolny zużywa duże ilości wody. Autor widzi potrzebę wprowadzenia regulacji opartej na polityce skutecznego oszczędzania i ochrony wody. Natomiast w produkcji żywności zagrożenie dla zdrowia konsumentów przejawiać może się w składzie produktów spożywczych, który ulega zmianom na skutek choćby zastępowania jednych substancji – drugimi, dodawania do żywności substancji dodatkowych, jak również w związku z nieprzestrzeganiem właściwego poziomu higieny. Woda została jednak poddana rygorom prawnym dotyczącym jakości oraz higieny, jak również sankcjom z tytułu naruszeń.

KATARZYNA LEŚKIEWICZ

„Revista de Derecho Agrario y Alimentario”

Jose Garcia Molina, *El mercado de agua: especial referencia a Canarias y Murcia* (Rynek wody: szczególne odniesienie do Wysp Kanaryjskich i Murcji), RDAA 2010, nr 56, s. 45-72.

Choć rynek wody ma w Hiszpanii długą tradycję, szczególnie w regionach charakteryzujących się niedoborem tego zasobu, regulacja prawna w tym zakresie nie jest optymalnie wykorzystywana. Przyczyny tego stanu rzeczy są wielorakie: niedostępność wody, wysokie koszty transakcyjne, niedostateczna regulacja prawna infrastruktury przesyłowej, a także negatywne czynniki zewnętrzne.

Ustanowienie rynku wody jest również przyczyną zaistnienia pozytywnych dóbr publicznych, mogących złagodzić niedobory wody i lepszą jej dystrybucję pomiędzy poszczególnymi krainami geograficznymi Hiszpanii. Niemniej realizowana w tym kraju koncepcja prawna rynku wody ma pewne cechy, które wpływają na ograniczenie pozytywnego oddziaływania tej regulacji na ogólny dobrobyt społeczno-gospodarczy. Do najważniejszych dostrzeżonych przez Autora ograniczeń należą: niepełna definicja systemu praw własności (co wiąże się z niepewnością prawną i faktyczną), priorytety w zakresie wykorzystania zasobu, roczny wolumen wody poddawany przesyłowi, obowiązek posiadania koncesji na realizację przesyłu, brak infrastruktury nadającej się do przesyłu międzyregionalnego, a także negatywne czynniki zewnętrzne.

Autor wyróżnia cztery sfery działań, dzięki którym można zaradzić istniejącym problemom. Są to: istnienie woli politycznej powzięcia zobowiązań i rozpoczęcia działań, profesjonalne zarządzanie w odpowiedzi na zapotrzebowanie społeczne, ramy prawne, dzięki którym zostaną ujednolicone terytorialne rozbieżności w zarządzaniu, oraz utworzenie państwowego organu kontroli, czuwającego nad prawidłowym funkcjonowaniem procesów ustanowionych prawem.

Pablo Amat Llombart *La normativa comunitaria de desarrollo rural frente a los nuevos retos y prioridades de la Unión Europea (Ustawodawstwo wspólnotowe w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich wobec nowych wyzwań i priorytetów Unii Europejskiej)*, RDAA 2010, nr 57, s. 7-24.

W artykule zostały przeanalizowane funkcje strategicznych wytycznych dotyczących polityki rozwoju obszarów wiejskich, zmodyfikowanych poprzez ustalenie nowych priorytetów Unii Europejskiej. Przedstawione zostały cztery osie programowe, w ramach których realizowane jest wsparcie rozwoju obszarów wiejskich finansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Autor przypomina i omawia wprowadzony w pierwotnych wytycznych strategicznych z 2006 r. podział polityki rozwoju obszarów wiejskich na cztery osie, obejmujące konkurencyjność, środowisko, jakość życia i dywersyfikację działalności oraz podejście LEADER. W zmodyfikowanej wersji wytycznych strategicznych z 2009 r. zwrócono szczególną uwagę na kwestie związane ze zmianami klimatycznymi i odnawialnymi źródłami energii, gospodarką wodną w rolnictwie, a także bioróżnorodnością. Uwzględniona została również potrzeba lepszego wsparcia restrukturyzacji sektora mleczarskiego, innowacji i rozwoju szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich.

W artykule zostały również przedstawione warianty polityczne przyszłej średnio- i długookresowej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Pierwszy z nich charakteryzuje się najmniejszą intensywnością i zapewnia kontynuację aktualnej Wspólnej Polityki Rolnej, drugi – o średniej intensywności – wiąże się z istotną reformą mającą na celu poprawę zrównoważenia WPR, natomiast trzeci wariant zakłada najambitniejszą reformę WPR zorientowaną na osiągnięcie celów środowiskowo-klimatycznych.

Gloria Doménech Martínez *La agricultura multifuncional y los pagos por servicios ambientales a la luz de la experiencia en Costa Rica (Rolnictwo wielofunkcyjne i płatności za usługi środowiskowe w świetle doświadczeń Kostaryki)*, RDAA 2010, nr 57, s. 25-34.

Koncepcja wielofunkcyjności jest oparta na zrównoważonym korzystaniu z rolnictwa i gruntów. W ostatnich dziesięcioleciach zwraca się coraz większą uwagę na wielorakie funkcje rolnictwa. Z perspektywy środowiska naturalnego postrzega się

człowieka jako strażnika przyrody, odgrywającego istotną rolę w jej zachowaniu i ochronie. Wyrazem relacji między rolnictwem a środowiskiem są umowy o usługi rolno-środowiskowe. W relacji tej kładzie się nacisk na kryterium ekologiczne, kosztem kryterium produkcji rolnej.

Obecne sukcesy Kostaryki w zakresie gospodarki leśnej mieszczą się w ramach tej koncepcji. Obejmują one zachęty finansowe do zalesiania, ochrony lasów i prawidłowej gospodarki leśnej, mające postać płatności za usługi środowiskowe. Płatności te są uzasadnione takimi środowiskowymi funkcjami lasów, jak ograniczanie skutków emisji gazów cieplarnianych poprzez sekwestrację dwutlenku węgla, ochrona wód do użytku miejskiego, wiejskiego i do celów hydroelektrycznych, ochrona bioróżnorodności dla celów naukowych, a także piękno krajobrazów przyrodniczych sprzyjających celom turystycznym.

Autorka zauważa, że na podstawie treści art. 12 protokołu z Kioto do ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, konieczne jest rozszerzenie zastosowania omawianych umów, począwszy od przedmiotu umowy, określenia jej stron, a skończywszy na jej rejestracji i wyposażeniu w odpowiednie mechanizmy zapewniające pewność i przejrzystość, w tym także w instrumenty rozwiązywania sporów.

María José Cazorla González *Limitaciones al derecho de patentes y al derecho del obtentor (Ograniczenia prawa patentowego i prawa hodowcy)*, RDAA 2010, nr 56, s. 15-26.

W artykule przedstawiona została analiza ochrony wynalazków biotechnologicznych, z rozróżnieniem prawnej regulacji ochrony patentowej i związanej z prawami hodowców. Zostały w nim szczegółowo zbadane ograniczenia wyżej wymienionych systemów ochrony. Odmiana roślin obejmowana ochroną przemysłową musi spełniać następujące przesłanki: być odmianą odrębną, jednolitą, stabilną i nową. Natomiast wymogi związane z objęciem odmiany roślinnej ochroną patentową przewidują, że odmiana ta jest nowa, powstała w wyniku działalności wynalazczej i ma zastosowanie przemysłowe. Jednocześnie materiał biologiczny (wyzolowany z przyrody lub uzyskany w procedurze technicznej) może zostać objęty patentem nawet w wypadku wcześniejszego występowania w stanie naturalnym.

Jednym z wyjątków w zakresie powyższych systemów ochrony jest prawo rolnika do wykorzystania we własnym gospodarstwie siewnego materiału rozmnożeniowego pochodzącego ze zbiorów odmiany objętej ochroną, pod warunkiem legalnego jej nabycia. Prawo to, choć jest ograniczone do niektórych odmian i obwarowane dodatkowymi warunkami, było kwestionowane przez hodowców, toteż wymagało precyzyjnej regulacji. Kolejnym ograniczeniem omawianych systemów ochrony jest interes publiczny, obejmujący takie względy, jak na przykład zdrowie publiczne, obrona narodowa lub ochrona środowiska. Z systemów ochrony prawnej odmian wyłączone są również działania o charakterze prywatnym i realizowane w celu niezarobkowym.

Santiago Escribano Pintor, Beatriz Encinas Duval, *Las peculiaridades des Seguro agrario dentro de los seguros de lucro cesante (Szczególne własności ubezpieczenia rolniczego w ramach ubezpieczenia utraconych korzyści)*, RDAA 2010, nr 56, 27-44.

Przyczyną intensywnego rozwoju zarządzania ryzykiem w rolnictwie, wiążącym się z rozwojem ubezpieczeń rolniczych, była w Hiszpanii ustawa dotycząca ubezpieczeń rolniczych z 1978 r. Ubezpieczenia rolnicze zaliczane są do kategorii ubezpieczeń szkód rzeczowych, przy czym „rzeczami” są wszystkie rzeczy związane z gospodarstwem rolnym, przede wszystkim jednak takie pożytki, jak plony i zwierzęta. Ubezpieczenia te, ze względu na ich cel związany ze stabilizacją dochodów rolniczych, zalicza się do grupy ubezpieczeń utraconych korzyści (*lucrum cessans*). Cechą szczególną ubezpieczeń rolniczych w tej grupie jest okoliczność, że po wystąpieniu klęski żywiołowej (z wyjątkiem jej zaistnienia podczas zbiorów) nie sposób ocenić jej skutków za pomocą prostej oceny szkód wyrządzonych na plantacjach, a także nie jest możliwe bezpośrednie zastąpienie dóbr dotkniętych klęską.

W celu określenia wartości odszkodowania wynikającego z umowy ubezpieczeniowej należy przede wszystkim wyznaczyć wartość utraconego dochodu. Ubezpieczenia rolnicze charakteryzują się jednak dodatkową komplikacją w porównaniu z innymi ubezpieczeniami tego rodzaju, gdyż wartość dóbr (roślin) w momencie klęski nie zależy od wartości rzeczy samych w sobie, lecz od ich zdolności do wygenerowania przyszłych plonów.

ANNA STANIEWSKA

„Revue de Droit Rural”

Alain Pagnoux, *La protection du territoire face à la montée de l'urbanisme (Ochrona terenu w obliczu postępującej urbanizacji)*, RDR 2011, nr 396, s. 48-51.

Autor odwołuje się do przepisów ustaw Grenelle I i Grenelle II oraz ustawy w sprawie modernizacji rolnictwa i rybactwa z 2010 r., które wprowadzają zasady ochrony obszarów wiejskich w obliczu postępującej urbanizacji. W szczególności chodzi o zjawisko zanikania obszarów naturalnych i rolniczych, które trudno powstrzymać ze względu na problemy finansowania oraz skomplikowaną regulację prawną.

W artykule przedstawione zostały najważniejsze dyspozycje regulacji prawnych w tym zakresie oraz wskazane potencjalne trudności w praktycznym ich zastosowaniu. Autor podkreśla, że francuska legislacja w sprawie ochrony terenu nie uwzględnia

w zadowalającym stopniu wymogów wynikających z systemów oznaczeń geograficznych (np. *appellation d'origine contrôlée*), podczas gdy Francja jest najważniejszym na świecie państwem eksportującym produkty jakościowe.

Fabien Barthe, *L'harmonisation des signes de qualité (Harmonizacja oznaczeń jakości)*, RDR 2011, nr 396 s. 38-47.

Od czasu wejścia w życie ustawy z 1905 r. w sprawie oszustw związanych z pochodzeniem produktów wprowadzone zostały liczne i zróżnicowane oznaczenia identyfikujące jakość i pochodzenie. Autor nawiązuje zarówno do zasad interwencji organów administracji, jak i do natury rozpoznawalnych cech produktów (pochodzenie, jakość, sposób wytwarzania produktów). W celu osiągnięcia większej przejrzystości prawodawca doprowadził do pewnych modyfikacji w stosowaniu oznaczeń jakości produktów rolnych i żywnościowych, polegających przede wszystkim na uproszczeniu klasyfikacji tych oznaczeń oraz harmonizacji poziomej. Autor opisuje elementy procesu tej harmonizacji, kładąc szczególny nacisk na kwestię oznaczania pochodzenia win. Ogólna konkluzja artykułu wskazuje na sukces prawodawcy w opisywanej dziedzinie regulacji, polegający na wzroście przejrzystości i zaufania konsumentów oraz stworzeniu warunków korzystnych dla producentów rolnych.

Daniel Gadbin, *Le livre vert de la Commission sur la qualité des produits agricoles et ses suites („Zielona Księga” w sprawie produktów rolnych i jej następstwa)*, RDR 2011, nr 396, s. 52-58.

Autor analizuje propozycje legislacyjne Komisji Europejskiej zawarte w „Zielonej Księdze” z 2010 r., porównując je z ustaleniami poprzedniej księgi z 2008 r. w sprawie jakości produktów rolnych. Systemy jakości produktów rolnych przedstawione w „Zielonej Księdze”, a zwłaszcza ich znakowanie i certyfikacja, są badane w świetle głównych orientacji wyznaczonych przez Komisję. Odnotować można – z jednej strony zmniejszenie liczby rozporządzeń na rzecz efektywniejszej regulacji, a z drugiej – rozbudowę i wzmocnienie wymogów normatywnych. Autor nawiązuje także do trwających sporów sądowych w tym zakresie i alarmuje, że projekty legislacyjne Komisji nie mają wystarczającego zasięgu, by zapewnić lepszą przejrzystość systemów jakości produktów rolnych UE.

Thierry Tauran, *La condition sociale du vétérinaire (Pozycja społeczna weterynarza)*, RDR 2011, nr 395, s. 25-30.

Autor przedstawia syntezę regulacji prawnych dotyczących relacji między grupą zawodową weterynarzy a kasami ubezpieczeń społecznych. Mimo że pracownicy weterynary na wsi uważa się powszechnie za trudną i niebezpieczną, ich pozycja spo-

łączna jest rzadko przedmiotem analiz prawniczych. Weterynarz nie posiada statusu rolnika, ale ze względu na to, że jego działalność nierzadko związana jest z funkcjonowaniem gospodarstwa rolnego, została szczegółowo uregulowana we francuskim kodeksie rolnym. Autor porusza w szczególności problematykę rent (w ramach systemu wzajemnych ubezpieczeń społecznych, Mutualité Sociale Agricole) i emerytur (w ramach Samodzielnej Kasy Emerytur i Ubezpieczeń Weterynarzy, Caisse autonome de retraite et de prévoyance des vétérinaires). Autor wskazuje przy tym, że na pozycję społeczną lekarzy weterynarii we Francji nie wpływa zasadniczo fakt, czy są oni zatrudnieni przez pracodawcę, czy decydują się na samozatrudnienie.

Jacques Foyer, *L'étrange destinée du GAEC (Dziwne przeznaczenie GAEC)*, RDR 2011, nr 397, s. 1-2.

Z okazji 50-lecia utworzenia Rolniczych Grup Wspólnego Gospodarowania (GAEC) Autor podjął się przedstawienia trzech okresów rozwoju ich statusu prawnego: trudnego wzrostu, niepodważalnego sukcesu oraz względnego schyłku. Powołane początkowo jako instrumenty zwiększające skalę gospodarstw rolnych, stały się instrumentami dziedziczenia gospodarstw rolnych po wprowadzeniu w 1975 r. GAEC typu rodzinnego. Ustanowienie EARL, czyli gospodarstw rolnych z ograniczoną odpowiedzialnością, również w 1975 r. zwolniło ten rozwój. Zdaniem Autora, GAEC jako forma organizacji działalności będzie nadal chętnie wybierany przez wiele rodzin rolniczych.

François Robbe, *Le cahier des charges, support juridique des signes de qualité (Specyfikacja, wsparcie prawne i oznaczenia jakości)*, RDR 2011, nr 396, s. 27-31.

Wspólna organizacja rynków oraz troska o harmonizację polityki poszczególnych państw w kwestii oznaczenia jakości produktów rolnych powinny podlegać we wszystkich państwach członkowskich UE tym samym mechanizmom ochrony. Świadectwa pochodzenia, chronione oznaczenia geograficzne oraz gwarantowane tradycyjne specjalności konstytuowane są niezmiennie na podstawie tego samego instrumentu ochrony i zarządzania, czyli odpowiednich specyfikacji. Specyfikacja stanowi środek, za pomocą którego można określić produkt, dostarczyć informację konsumentowi, zapewnić jakość produktu, jego oryginalność i pochodzenie. Prawne wymogi bezpieczeństwa i jakości prowadzą, tak jak i w innych gałęziach prawa, do inflacji regulacji prawnych oraz wydłużenia i skomplikowania treści specyfikacji, które z kolei mogą zniechęcić producentów oraz tłumaczą długi okres poprzedzający przyjęcie nowych dokumentów referencyjnych. Autor zauważa jednak, że specyfikacje stanowią wielką zaletę nowoczesnego europejskiego rolnictwa.

Etienne Fabrègue, „*La contractualisation*” dans la loi de modernisation de l’agriculture et de la pêche, à la lumière de l’exemple du secteur laitier (Kontraktualizacja w ustawie o modernizacji rolnictwa i rybactwa na przykładzie sektora mleka), RDR 2011, nr 396, s. 59-71.

Ustawa z 2010 r. o modernizacji rolnictwa i rybactwa upoważniła rząd francuski do zobligowania do pisemnego sformalizowania stosunku prawnego między producentem a nabywcą w poszczególnych sektorach rolnictwa. Autor wskazuje, że ustawa ta została przyjęta w okresie odwrotnego trendu obserwowanego w UE, polegającego na stopniowej deregulacji rynków rolnych, a jedną z głównych przesłanek wzmocnienia roli kontraktualizacji w ramach tego aktu prawnego był kryzys na rynku mleka w 2009 r. W obszernym artykule zawarta została próba odpowiedzi na pytanie o potencjalne skutki obowiązywania nowej ustawy, zwłaszcza w odniesieniu do zwiększenia zaufania rolników do prawa. Autor sugeruje także, że odwołanie się do kontraktualizacji w rolnictwie może świadczyć o bezsilności władz wobec wyzwań związanych z wymianą handlową między producentami a przetwórcami rolnymi w systemie poddawanym deregulacji. Podkreślone zostało zwłaszcza znaczenie przejrzystości warunków handlowych dla pewności obrotu w rolnictwie, która zagrożona jest zapowiedzianym zniesieniem wspólnej organizacji rynków.

Samuel Crevel, *Droit rural d’automne (Jesienne prawo rolne)*, RDR 2011, nr 396, s. 1-2.

W artykule poruszona została kwestia regulacji prawnej grzybów i działalności związanej z ich pozyskiwaniem. Na przykładzie wielu przepisów prawnych oraz orzeczeń z różnych gałęzi legislacji Autor wskazuje między innymi, że o ile aktywność ludzka związana z uprawą grzybów podlega przede wszystkim regulacjom prawa rolnego, to najem gruntów, z których pozyskiwane są grzyby rosnące w sposób naturalny, nie może być zakwalifikowany jako dzierżawa rolnicza, ponieważ działalność ta nie jest działalnością rolniczą. Nielegalne zbieractwo grzybów podlega przepisom kodeksu leśnego, z orzecznictwa zaś wynika, że działalność związana z grzybiarstwem jest również regulowana w kodeksie cywilnym.

Luc Bodiguel, *Les clauses environnementales dans le statut de fermage (Klauzule środowiskowe w statusie dzierżawy rolniczej)*, RDR 2011, nr 398, s. 27-33.

Autor porusza problem włączenia wymogów środowiskowych do warunków umownych dzierżawy rolniczej w kontekście wymogów ekologicznych nowej Wspólnej Polityki Rolnej oraz regulacji prawa francuskiego. Zdaniem Autora, kodeks rolny nie podejmuje kwestii środowiskowych w sposób wystarczający, a zatem mimo swobody zawierania umów uzasadnione jest zobowiązanie stron umowy dzierżawy do dodatkowych działań w zakresie ochrony środowiska. Problem ten wyraźnie widać na przykładzie wprowadzonych w ostatnich latach nowych zobowiązań środowisko-

wych w rolnictwie pod postacią tzw. zielonych pasm (*trames vertes*), których utrzymanie może stanowić element umowy dzierżawy gruntów rolnych we Francji. Z zawarciem takich klauzul środowiskowych w umowie dzierżawy wiążą się jednak liczne niejasności, dotyczące na przykład prawnego statusu zielonych pasm lub istnienia zgody na uznanie tego rodzaju postanowień przez obie strony umowy.

Daniel Gadbin, *La légitimité de la PAC plus que jamais en question (Legitymacja WPR niepewna bardziej niż kiedykolwiek)*, RDR 2011, nr 395, s. 1-2.

Autor rozpoczyna swoje rozważanie pytaniem o to, jak sprawić, by system płatności jednolitych był prostszy i skuteczniejszy. Odpowiedź na tak sformułowany problem została przedstawiona w ramach analizy *health check* Wspólnej Polityki Rolnej z 2008 r. oraz w odniesieniu do obecnych przepisów prawa europejskiego i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE. Autor nawiązuje do kwestii regulacji płatności jednolitych w krajowych porządkach prawnych oraz do zakazu upubliczniania danych osobowych beneficjentów dopłat unijnych w rolnictwie i innych informacji dotyczących wykorzystanych przez nich funduszy, który pozbawia Komisję Europejską środka zapobiegania potencjalnym nieprawidłowościom.

KAMILA BŁAŻEJEWSKA

„Rivista di Diritto Agrario”

Antonio Jannarelli, *La nuova food insecurity: una prima lettura sistematica (Nowa niepewność w zapewnieniu żywności : pierwsze spojrzenie systematyzujące)*, RDA 2010, z. 4, s. 565-606.

Przedmiotem rozważań A. Jannarellego jest zagadnienie zapewnienia żywności w kontekście *food security* i na tle aktualnej sytuacji gospodarczej. *Food security* jest przez FAO rozumiane jako *right to food*. Obecnie pojęcie to determinują takie zjawiska społeczno-gospodarcze, jak: niestabilność cen produktów rolnych, konsumpcja źródeł energii i minerałów na poziomie przewyższającym możliwości ich „odnowienia”, zmiany klimatyczne spowodowane szkodliwą emisją gazów do atmosfery, migracje ludności itd. Reżim, któremu podlega żywność, znajduje się pod silnym wpływem gospodarki globalnej, w której akcent przesunięty został z produkcji pierwotnej na obrót produktami rolnymi kontrolowany przez międzynarodowe przedsiębiorstwa. Wpływają one na ceny produktów rolnych, co ma istotne znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego.

Coraz większy rozdźwięk widoczny jest pomiędzy cenami na te produkty a cenami żywności, czego wyrazem jest odmienna sytuacja ekonomiczna rolników i ich partnerów handlowych, z przewagą tych ostatnich. Towarzyszy temu zjawisko zmia-

ny przeznaczenia obszarów z produkcyjnych (rolniczych) na bardziej dochodowe (nierolnicze).

Ferdinando Albinini, *Soggetti e oggetti della sicurezza, non solo alimentare, in Europa prima e dopo Lisbona (Podmioty i przedmioty bezpieczeństwa nie tylko żywnościowego w Europie – przed i po Lizbonie)*, RDA 2010, z. 4, s. 607-636.

Artykuł dotyczy problematyki kryzysu bezpieczeństwa żywnościowego oraz bezpieczeństwa żywności w świetle traktatów, ze szczególnym uwzględnieniem Traktatu z Lizbony. Zapewnienie bezpieczeństwa stanowi podstawową „funkcję” państwa, a jednocześnie łączy i przenika różne polityki unijne, pojawiając się w rozmaitych relacjach pomiędzy poszczególnymi podmiotami bądź instytucjami. Autor wskazuje na pewną prawidłowość polegającą na tym, że „wielu różnorodnym podmiotom bezpieczeństwa odpowiadają rozmaite sytuacje kryzysu bezpieczeństwa”.

Traktat z Lizbony w zakresie *food security* nie wprowadza nowych rozwiązań w porównaniu do poprzedniej regulacji. Jednakże *food security* nadal zajmuje centralne miejsce w uregulowaniach dotyczących celów Wspólnej Polityki Rolnej. Chodzi o „zapewnienie bezpieczeństwa dostaw”. Autor uznaje za kontrowersyjne zarzucenie praktyki spoglądania na polityki unijne łącznie, co dostrzega w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości, który nie widzi potrzeby uwzględnienia wszystkich celów wskazanych w Traktacie. Z regulacji prawnej Traktatu z Lizbony nadal wynika występująca wcześniej sprzeczność celów Wspólnej Polityki Rolnej.

Natomiast do podmiotów bezpieczeństwa żywności odnosi się regulacja Traktatu z Lizbony (art. 43 TFUE). Trzeba podkreślić, że Rada już wcześniej posiadała kompetencje, o których mowa we wspomnianym przepisie, jednakże nie w takiej postaci, jak w Traktacie z Lizbony. Widać więc w Traktatach relację pomiędzy przedmiotem i podmiotami bezpieczeństwa. Jednocześnie otwiera się, zdaniem Autora, „bardzo dynamiczna faza konfrontacji między instytucjami takimi, jak Komisja, Rada, Parlament oraz – w różnym stopniu – państwami członkowskimi”.

Irene Canfora, *La disciplina della concorrenza nel settore agricolo dopo il Trattato di Lisbona (Prawna regulacja konkurencji w rolnictwie po Traktacie z Lizbony)*, RDA 2010, z. 4, s. 689-717.

Przedmiotem rozważań Autorki jest problematyka konkurencji w rolnictwie po podpisaniu Traktatu z Lizbony. Specyfika Wspólnej Polityki Rolnej ustanowionej tym aktem prawnym obejmuje reżim konkurencji, odróżniający się od reguł obowiązujących inne – niż rolnictwo – sektory gospodarki. Należy podkreślić, że art. 42 Traktatu odnosi się do produkcji i obrotu produktami rolnymi, co wykracza poza granice produkcji pierwotnej. Właśnie z tych względów skutki tej regulacji zostały „rozszerzone”

w aktach prawnych Parlamentu i Rady, zaś ograniczane bywają choćby przez spółdzielnie produkcji rolnej.

Istotna rola w kształtowaniu reguł konkurencji przypada wspólnym organizacjom rynku, co widać w orzecznictwie Trybunału (np. w sprawach C-280/93 i C-83/78). Z orzeczeń Trybunału wywieść można twierdzenie, że to wspólne organizacje rynku wyznaczają i definiują w szczególności zasady konkurencji w rolnictwie. Natomiast gdy chodzi o kwestię stosowania Traktatu w zakresie porozumień naruszających konkurencję, znajduje ona wymiar w aktach przyjmowanych na podstawie art. 42 Traktatu. Należy jednak mieć na względzie wyjątki uregulowane w rozporządzeniach nr 1234/06 (art. 176) i nr 1184/06. Chodzi o porozumienia, decyzje i praktyki mieszczące się w krajowej wspólnej organizacji rynku, następnie o decyzje konieczne do realizacji celów wyrażonych w art. 39 Traktatu oraz porozumienia rolników i ich organizacji. Dalsze wyjątki przewidziane są wewnątrz wspólnych organizacji rynku (porozumienia między przedsiębiorstwami – nie tylko rolnymi).

Luigi Costato, *Dalla food security alla food insecurity (Od bezpieczeństwa żywnościowego do niepewności w zapewnieniu bezpieczeństwa dostaw żywności)*, RDA 2011, z. 1, s. 3- 15.

Autor podejmuje ważny problem zagrożenia dla *food security*, także w aspekcie historycznym. Warto wspomnieć *decoupling*, którego efektem niewątpliwie było ograniczenie rozmiarów produkcji. Współcześnie występuje zjawisko utrzymywania oraz wykorzystania ziemi w sposób niesłużący zaspokajaniu podstawowej potrzeby, jakim jest produkcja żywności. W ten sposób rolnictwo traci swoją podstawową funkcję.

Zjawisko określane mianem *food insecurity* jawi się jako swoisty paradoks na świecie: z jednej strony bogatym w dobra wytworzone przez człowieka, a z drugiej – cierpiącym głód. Niektóre kraje członkowskie, ograniczane w swoich decyzjach dotyczących Wspólnej Polityki Rolnej, rezygnują z programowania (planowania) produkcji, inne zaś decydują się na inwestycje i uprawę na terenach odległych, poza ich granicami (w Afryce i Ameryce). Zdaniem Autora, państwa członkowskie powinny dostrzec potrzebę skutecznego wsparcia rolników, którzy „jeszcze istnieją”. Należy bowiem uwzględnić „strategiczny interes” Unii Europejskiej i jej członków.

Luigi Russo, *Il contenimento dell'attività produttiva dell'agricoltura e la valorizzazione del territorio: due finalità compatibili? (Treść działalności wytwórczej w rolnictwie i waloryzacja terytorium – dwa zbieżne cele?)*, RDA 2011, z. 1, s. 16-40.

Przedmiotem artykułu jest Wspólna Polityka Rolna i jej cele, a zwłaszcza waloryzacja terytorium, równowaga między kategoriami „rolnictwo–produkcja” i „rolnictwo–ochrona” oraz rola publicznego wsparcia. Autor stawia między innymi pytanie, czy możliwe jest stwierdzenie istnienia proporcjonalnych relacji pomiędzy produkcją

rolną i ochroną terytorium? W szczególności chodzi o znalezienie stosunku równowagi między kierunkami polityki ekonomicznej w sektorze produkcji pierwotnej, mając na uwadze element produkcyjny i wymogi środowiskowe. Rozporządzenia nr 73/2009 i nr 1698/2005 regulują kwestie produkcji rolnej, przy uwzględnieniu reguł wyznaczonych przez ustawodawcę dla wydatkowania środków przeznaczonych dla rolnictwa. W doktrynie zwracano jednak uwagę na kwestię zgodności wyznaczonych celów środowiskowych z normami Traktatu i dostrzegano rozbieżności.

Publiczne wsparcie może i powinno być realizowane poprzez waloryzację terytorium i ochronę środowiska. Jest ono również istotnym elementem *food security*. Autor podkreśla, że nieprawidłowa „dystrybucja dóbr” może wpływać, a nawet wręcz zaburzać równowagę pomiędzy kategoriami „rolnictwo-produkcja” i „rolnictwo-ochrona” i niweczyć cele, jakie rolnictwo winno realizować.

Mariarita D'Addezio, *La responsabilità civile dell'impresa agroalimentare (Odpowiedzialność cywilna przedsiębiorstwa rolno-spożywczego)*, RDA 2011, z. 1, s. 41-77.

Rozważania skupiają uwagę na odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorstwa rolno-spożywczego. Aspekty tej odpowiedzialności mają charakter także pozaprawny, niepłynący z przepisów, lecz z orzecznictwa i tradycji. Podstawą prawną odpowiedzialności przedsiębiorstwa spożywczego mierzonej według takich zasad, jak: zasada przezorności, proporcjonalności, śledzenia i transparentności, jest przede wszystkim rozporządzenie nr 178/2002. Granice tej odpowiedzialności wyznaczają w szczególności pojęcia bezpieczeństwa żywności oraz przedsiębiorstwa spożywczego. Niejednokrotnie nauka nie wyjaśnia wątpliwości towarzyszących ocenie bezpieczeństwa produktu. Wskazuje się, że zasada przezorności wywodzi się z myśli filozoficznej opartej na „zasadzie odpowiedzialności”, a zasada przezorności hamuje funkcjonowanie wolnego rynku.

W sferze kontraktowej istotne znaczenie ma jakość i bezpieczeństwo żywności. Jak jednak wskazuje Autorka, ochrona konsumenta nie ogranicza się do regulacji aktu zawarcia umowy kupna-sprzedaży produktu, lecz wykracza poza tę sferę. Kodeks konsumenta winien być analizowany w kontekście funkcji koordynacji i harmonizacji zakupu produktów, gwarancji, zgodności praktyk rynkowych z prawem. W orzecznictwie dostrzega się możliwość zbiegu przepisów np. o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny z przepisami o odpowiedzialności kontraktowej (art. 2043, 2049, 2050 włoskiego kodeksu cywilnego). Zapewnieniu ochrony interesów konsumentów służyć może przyznanie legitymacji procesowej czynnej podmiotom działającym na rzecz interesów zbiorowych konsumentów i użytkowników, zwłaszcza w zakresie tzw. „szkód masowych”.

Ograniczenie (wyeliminowanie) ewentualnych szkód powodowanych przez żywność może nastąpić przy zaangażowaniu uczestników rynku, zanim one się ujawnią, co jest istotne z uwagi na interesy występujące w sektorze rolno-spożywczym, tj. zdrowie jednostki i zdrowie publiczne.

KATARZYNA LEŚKIEWICZ